

Puu- ja köögiviljasektor I kv 2010. aasta

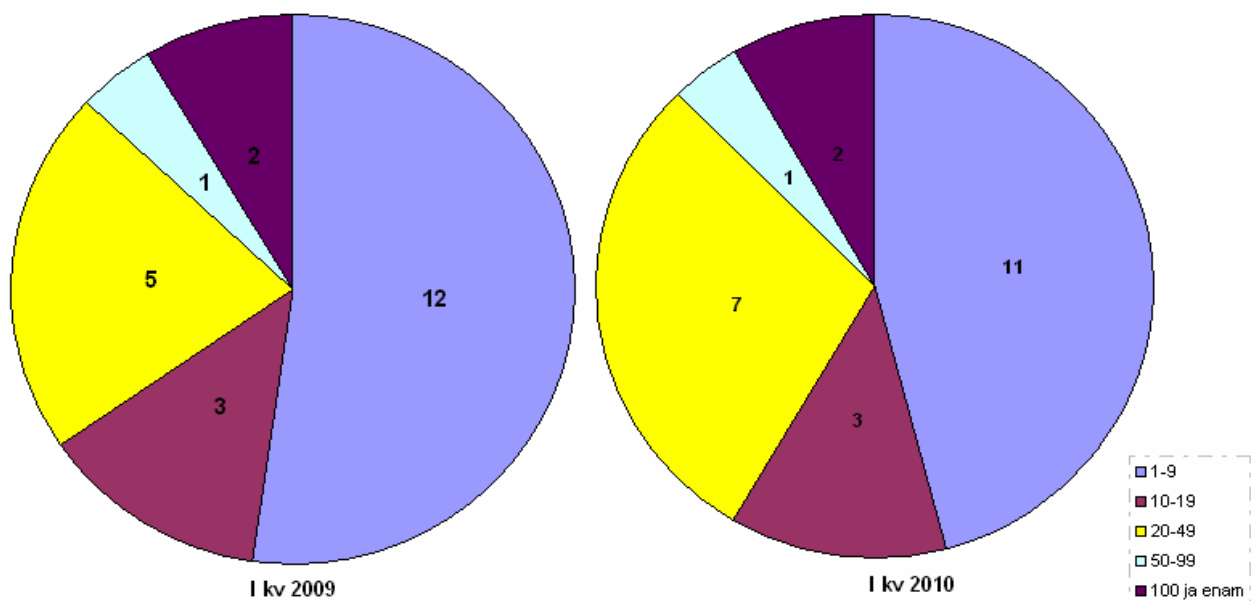
Puu- ja köögiviljatööstuse struktuur

Puu- ja köögiviljatööstuse ettevõtetena käsitletakse järgmisi ettevõtteid:

- ✓ kartuli töötlemise ja säilitamisega tegelevad ettevõtted
 - koorimine
 - kartulikrõpsude tootmine
 - kartulijahu ja – pulbri tootmine
 - eeltöödeldud külmutatud kartuli tootmine
- ✓ puu- ja köögiviljamahla tootvad ettevõtted
- ✓ puu- ja köögiviljatooteid valmistavad ettevõtted
 - peamiselt puu- ja köögiviljast valmistatud toidu tootmine
 - puu- ja köögiviljade külmutamine ja kuivatamine
 - džemmide, marmelaadide ja želee tootmine

Eesti Statistikaameti (ESA) andmetel tegutses 2010. aasta I kvartalis puu- ja köögiviljasektoris 24 ettevõtet (ettevõtjat)¹. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga oli

Joonis 1. Ettevõtete arv puu- ja köögiviljasektoris I kv 2009; I kv 2010



Allikas: ESA; PM

¹Ettevõtted, mis olid aruandeperioodil finantsmajanduslikult aktiivsed (käive, kulud jne)

ettevõtete arv 2010. aasta I kvartalis ühe võrra suurem. Vaadates ettevõtteid töötajate arvu järgi, siis neist peaaegu pooled (46%) olid mikroettevõtted, kus töötas kuni üheksa inimest.

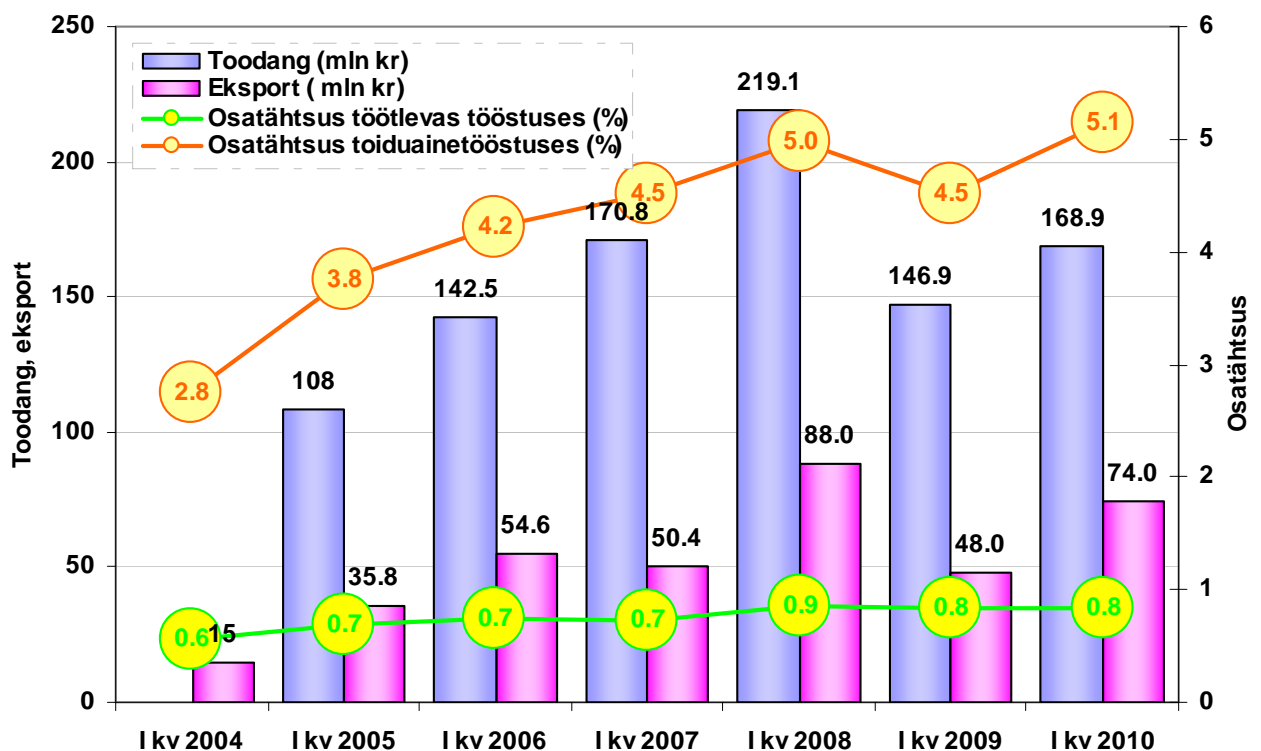
Positsioon majanduses

Olukord majanduses on 2010. aastal endiselt raske, kuid siiski võib väita, et majanduslangus, mille põhi jäi 2009. aasta II –III kvartalis, on seljataga. Majanduse arengu peamisteks piduriteks on jätkuvalt vähene nõudlus ning suur tööpuudus.

ESA kiirstatistika andmetel toodeti puu- ja köögiviljasektori poolt 2010. aasta I kvartalis ~170 miljoni krooni eest toodangut, millest peaaegu pool (44%) eksporditi. Eelneva aasta sama perioodiga võrreldes suurenes toodangu rahaline väärtus 15%.

Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal moodustas 2010. aasta I kvartalis toiduainetööstuse kogutoodangust 5,1% ehk 0,6 protsendipunti rohkem kui eelneval aastal samal ajal. Puu- ja köögiviljasektori osakaal töötleva tööstuse kogutoodangus oli 0,8% ning püsis muutumatuna 2009. aasta I kvartaliga võrreldes. Puu- ja köögiviljasektori toodangu osakaal Eesti sisemajanduse koguproduktis (SKP) oli 2010. aasta I kvartalis 0,3% ning tõusis eelmise aasta sama ajaga võrreldes 0,1 protsendipunkti võrra.

Joonis 2. Puu- ja köögiviljasektori toodang ja eksport (mln kr) ning osatähtsus toiduaine- ja töötleva tööstuse kogutoodangus (%)



Allikas: ESA; PM

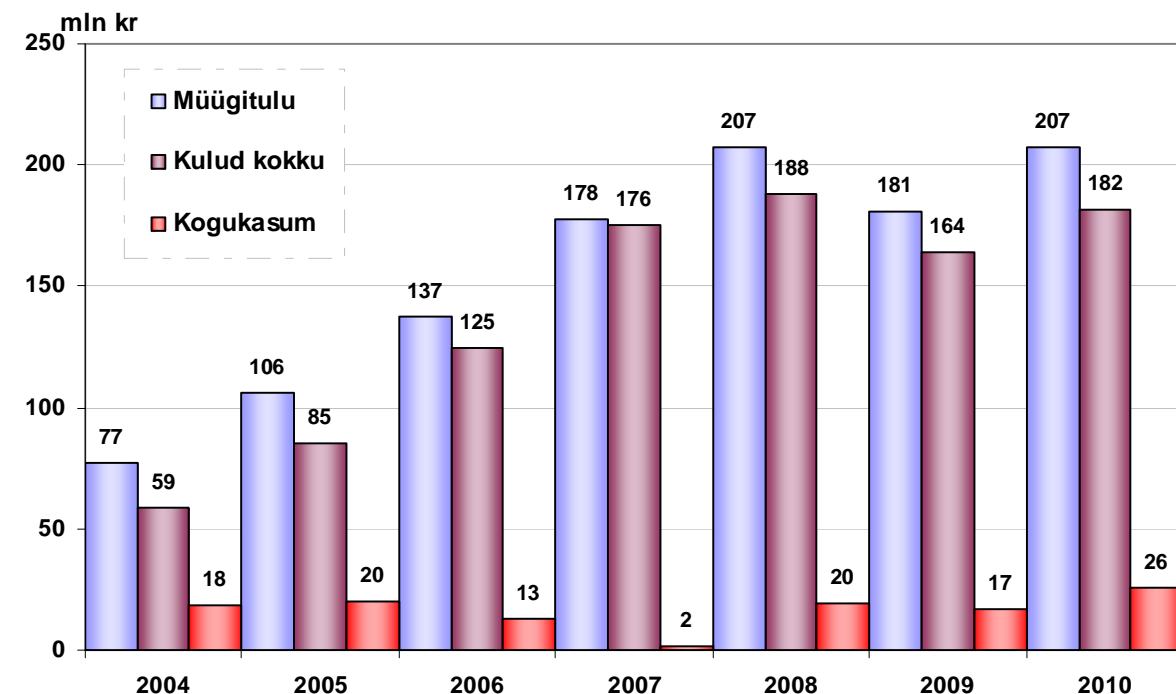
ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektori **müügitulu** 2010. aasta I kvartalis 207,1 miljonit krooni s.o 14,3% suurem kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja

köögiviljatööstus andis 2010. aasta I kvartalis 5,3% toiduainetööstuse ja 0,9% töötleva tööstuse müügitulust.

Puu- ja köögivilja töötlevate ettevõtete **kasum** 2010. aasta I kvartalis oli 25,5 miljonit krooni. Kuigi kulud suurenesid 2010. aasta I kvartalis eelneva aasta sama perioodiga võrreldes, oli müügitulu kasv tunduvalt suurem kulude kasvust ning see suurendas kasumit. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga saadi kasumit 1,5 korda rohkem. Puu- ja köögiviljasektori kogukasumi osatähtsus müügitulus ehk kogurentaablus 2010. aasta I kvartalis oli 12%, mis oli 3 protsendipunkti kõrgem toiduainetööstuse ning 6 protsendipunkti töötleva tööstuse kogurentaablusest.

Kogukulud puu-ja köögiviljasektoris olid 2010. aasta I kvartalis 181,6 miljonit krooni ehk 10,5% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Joonis 3. Puu- ja köögiviljasektori müügitulu, kogukasum ja -kulud (mln kr), muutus võrreldes eelmise aastaga (%)

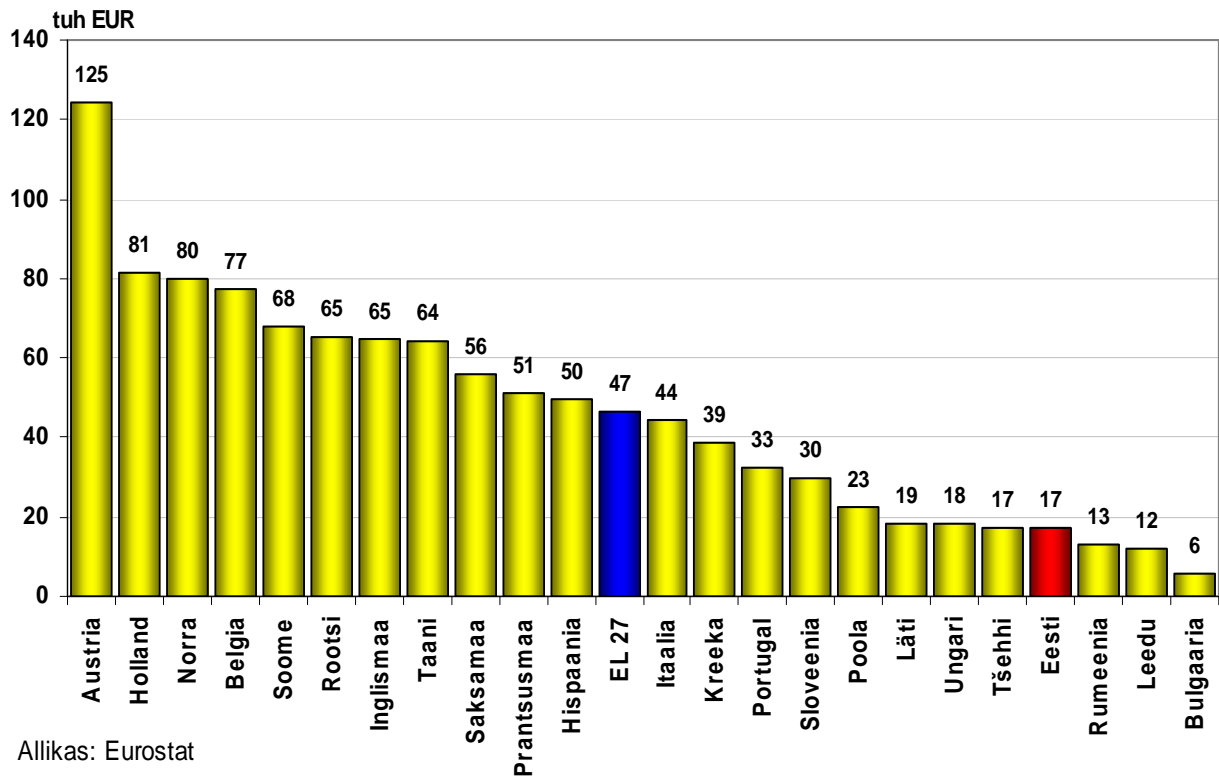


Allikas: ESA

Müügitulu suurenemise ja tööjõukulu kokkuhoiu tulemusel suurenes **lisandväärtus**. Puu- ja köögiviljasektori poolt loodud puhas lisandväärtus 2010. aasta I kvartalis oli 51,4 miljonit krooni ehk 18,9% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Kuigi Eestis loodav lisandväärtus töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris aasta-aastalt suurenenud, jääb see siiski üheks madalaimaks Euroopa Liidu (EL) riikide hulgas. Kuid just loodud lisandväärtus on oluline ettevõtete täiendavate investeeringute rahaline allikas. Seetõttu takistab madal tootlikkus ka võimet investeerida uutesse tehnoloogiatesse, mis omakorda piirab võimalusi saavutada kõrgeltarenenud Euroopa riikide tootlikkuse taset.

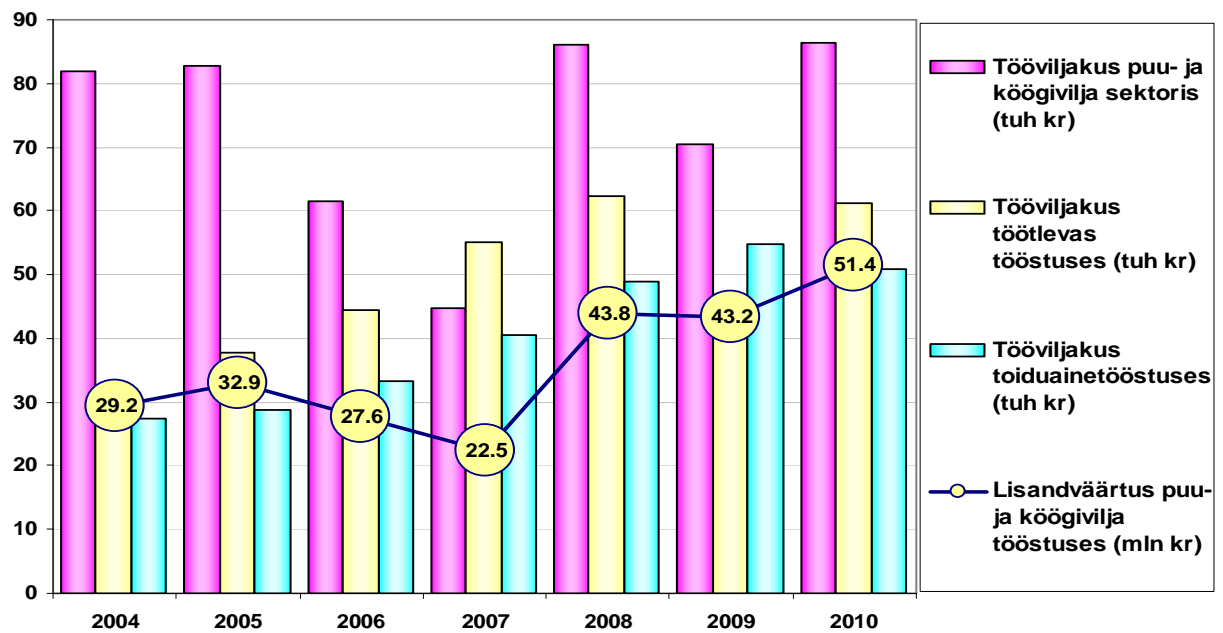
Joonis 4. Tööviljakus töötaja kohta Euroopa riikide puu- ja köögiviljasektoris 2007. aastal (tuhat eurot)



Eestis oli 2007. aastal tööviljakus lisandväärtuse alusel puu- ja köögiviljasektoris 17 tuhat eurot, mis oli ~3 korda madalam kui EL riikide keskmine. Võrreldes lähinaabritega oli 2007. aastal Eestist madalam tööviljakus vaid Leedus (12 tuhat eurot), samas Soomes oli puu- ja köögiviljasektoris tööviljakus 68 tuhat eurot ehk 4 korda kõrgem kui Eestis. Madala tööviljakuse üheks põhjuseks on asjaolu, et Eesti tööstused on siiani kasutanud kohaliku odava tööjõu eelist, aga tööviljakuse tõstmiseks on vaja hüpet kvalitatiivselt uuele tasandile st panustada innovatsiooni, et oleks võimalik toota rohkem kõrgema lisandväärtusega tooteid.

2010. aasta I kvartalis oli puu- ja köögiviljasektori tööviljakus lisandväärtuse alusel 86,2 tuhat krooni. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga suurenes tööviljakus lisandväärtuse alusel 2010. aasta I kvartalis 22,5%. Kiire tööviljakuse kasvu tingis majanduslanguse peatumine, kuid samaaegselt jätkuv tööhõive vähenemine. Tööviljakus puu- ja köögiviljasektoris oli 2010. aasta I kvartalis kõrgem nii toiduaine- kui ka töötleva tööstuse keskmisest vastavalt 1,7 ja 1,4 korda.

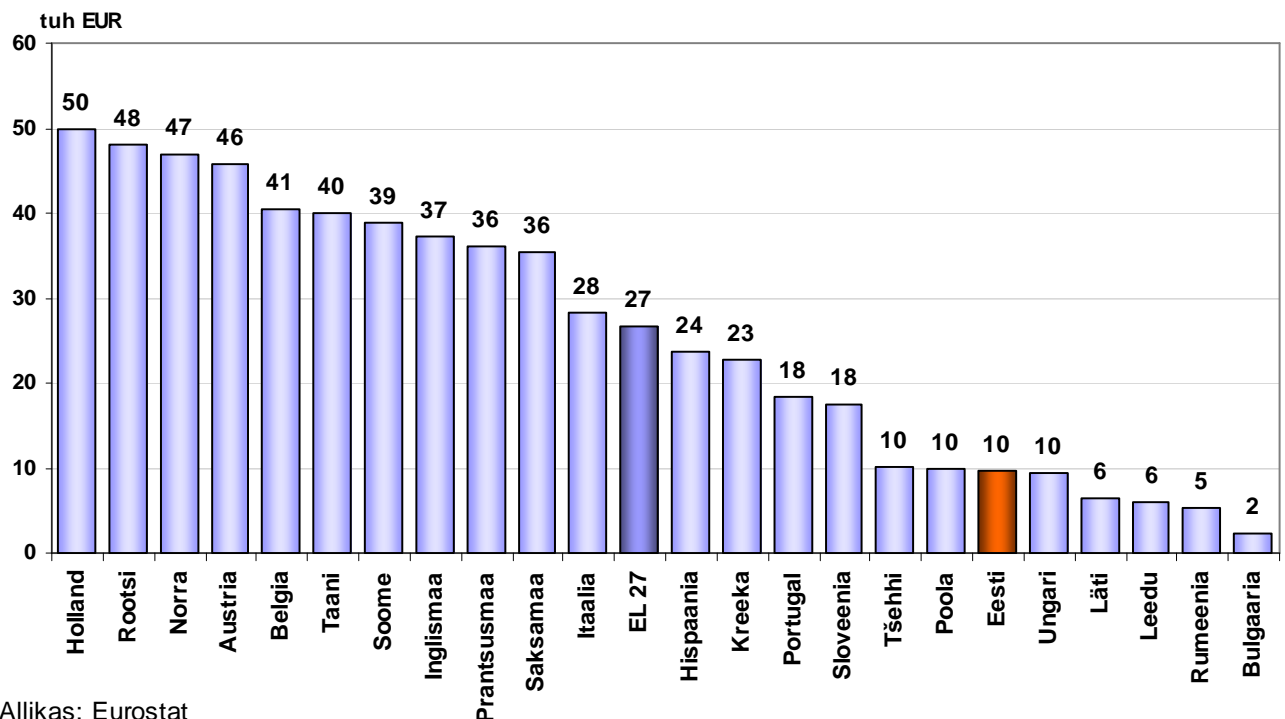
Joonis 5. Puu- ja köögiviljasektoris toodetud lisandväärtus (mln kr), tööviljakus hõivatu kohta toiduaine-, töötlevas ning puu- ja köögiviljatööstuses (tuh kr)



Allikas: ESA

Töõjõukulu töötaja kohta on Eestis tunduvalt väiksem EL riikide keskmisest. Eestis oli puu- ja köögiviljasektoris töõjõukulu inimese kohta 2007. aastal 9,7 tuhat eurot, mis oli ~3 korda väiksem kui EL riikide keskmine. Veel odavam oli töõjõud vaid Ungaris, Lätis, Leedus, Rumeenias ja Bulgaarias, arenenud riikidega oli töõjõukulude vahe viiekordne.

Joonis 6. Töõjõukulud töötaja kohta puu- ja köögiviljasektoris Euroopa riikides 2007. aastal (tuhat eurot)

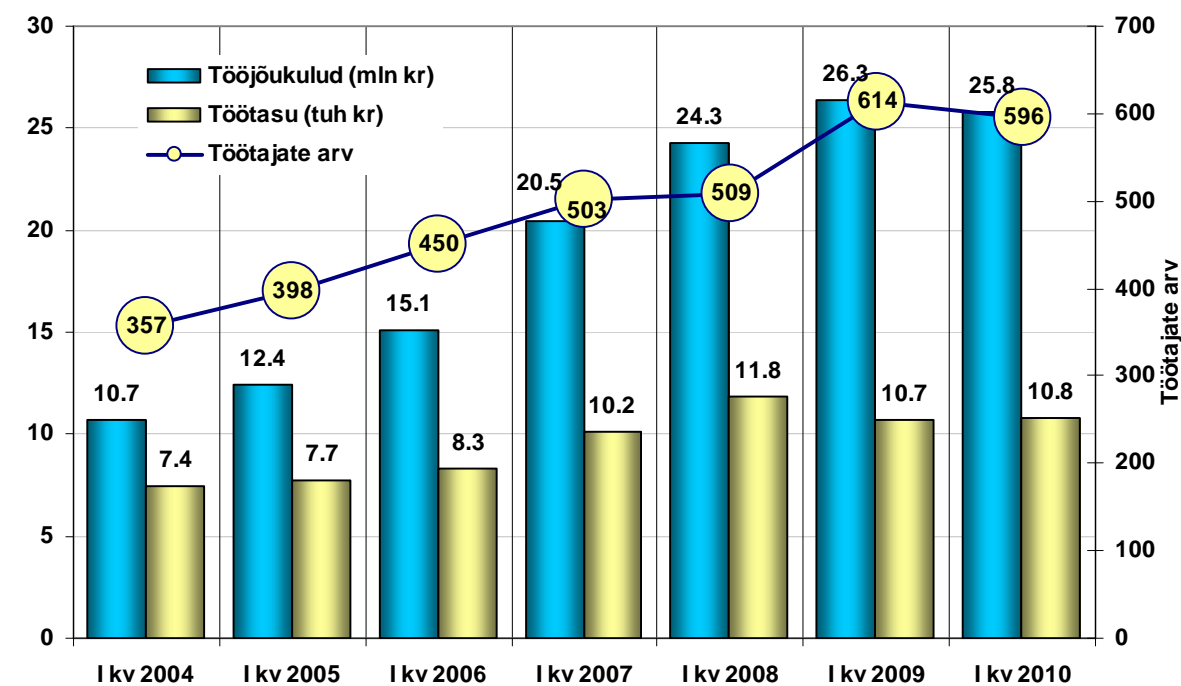


Allikas: Eurostat

Eesti taasiseseisvumisele järgnenud majanduslikus tõusus oli oma osa ka odaval tööjõul. Nüüdseks on see periood möödas ja uus kasvutsükkel saab tugineda senisest suurema lisandväärtusega toodangule ja investeeringutele, mis kokkuvõttes suurendavad elanikkonna ostujõudu. Odavale tööjõule ning odavale tootmissisendile tuginev tööstus ei ole jätkusuutlik. Oluline on liikuda väärtusahelas ülespoole st keerulisematele, kuid ka suuremat tulu toovatele tasemetele.

ESA kiirstatistika andmetel oli puu- ja köögiviljasektoris tööga hõivatud 2010. aasta I kvartalis 596 inimest. Võrreldes eelmise aasta sama ajaga vähenes 2010. aasta I kvartalis töötajate arv 18 inimese võrra ehk 2,9%. Töötajate arvu vähenemise tõttu vähenesid ka **tööjõukulud**. 2010. aasta I kvartalis olid puu- ja köögiviljasektori tööjõukulud 25,8 miljonit krooni ehk 2,0% madalamad, kui eelneval aastal samal perioodil. Puu- ja köögivilja töötlevates ettevõtetes töötas 4,8% toiduainetööstuses hõivatud inimestest.

Joonis 7. Puu- ja köögiviljasektori töötajate arv, tööjõukulud (mln kr) ning töötasu (tuh kr)

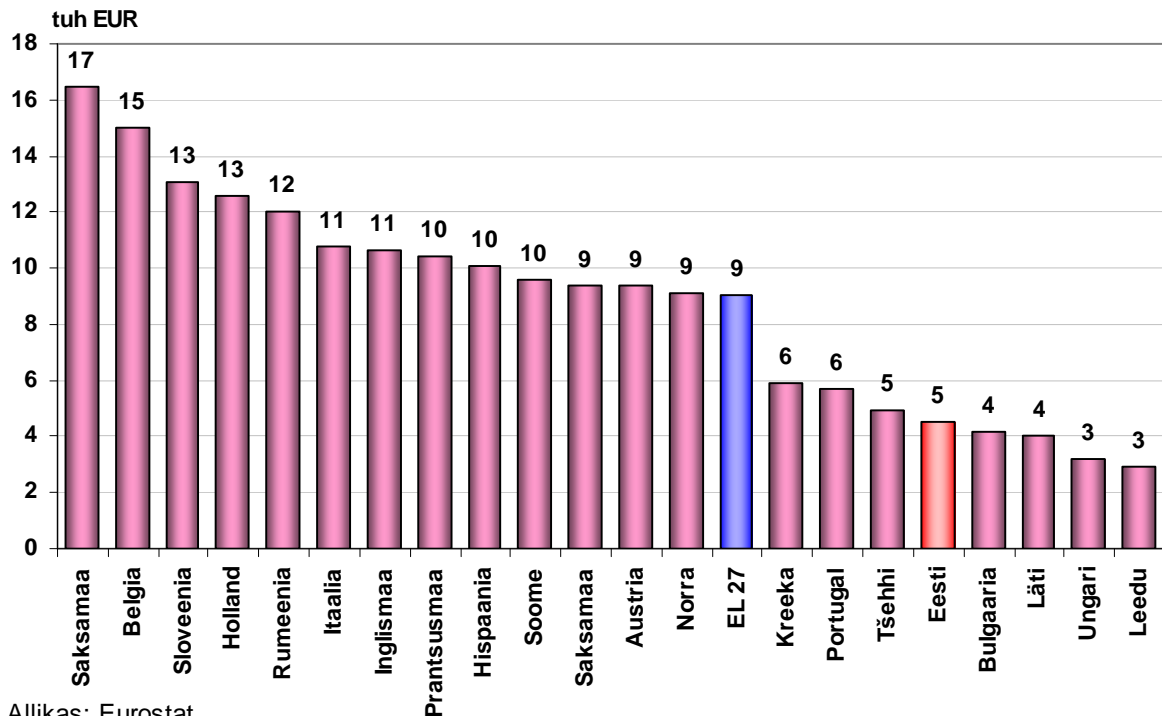


Allikas: ESA

Puu- ja köögiviljasektori palgaskasv aeglustus 2008. lõpus kiiresti ning kehvenev majandusolukord tõi kaas 2009. aastal palgataseme alanemise. Majanduse stabiliseerumise ja töötajate vähenemise tulemusel 2010. aastal töötasu vähenemine pidurdus. Puu- ja köögiviljatööstuse keskmine **brutotöötasu** 2010. aasta I kvartalis oli 10,8 tuhat krooni. Toiduainetööstusega võrreldes oli puu- ja köögiviljasektori töötasu 8,7% kõrgem, kuid jäi Eesti keskmise palgast 3,8% madalamale.

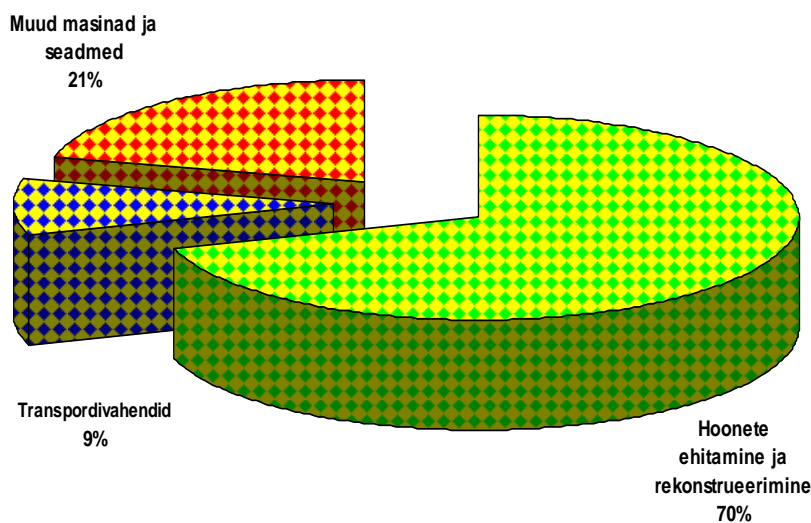
Töövõimaluse suurenemine sõltub tööjõu kvaliteedist, kuid olulisteks tööviljakust mõjutavateks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt.

Joonis 8. Investeeringud töötaja kohta Euroopa riikide puu- ja köögiviljatööstuses 2007. aastal (tuhat eurot)



Nii nagu toiduainetööstuses üldiselt on kasvanud ka puu ja köögiviljasektoris **investeeringute** mahud oluliselt alates 2004. aastast ja seda eelkõige viimaks tootmist vastavusse ELi sanitaar- ja hügieeninõuetega. Majanduslangusest tingitult 2008. aastal vähenes pankade võime investeeringuid finantseerida, mis omakorda muutis investeeringute tegemise kallimaks ning vähendas nende mahtu.

Joonis 9. Investeeringute osatähtsus puu- ja köögiviljasektoris 2010. aasta I kv (%)



Allikas: ESA

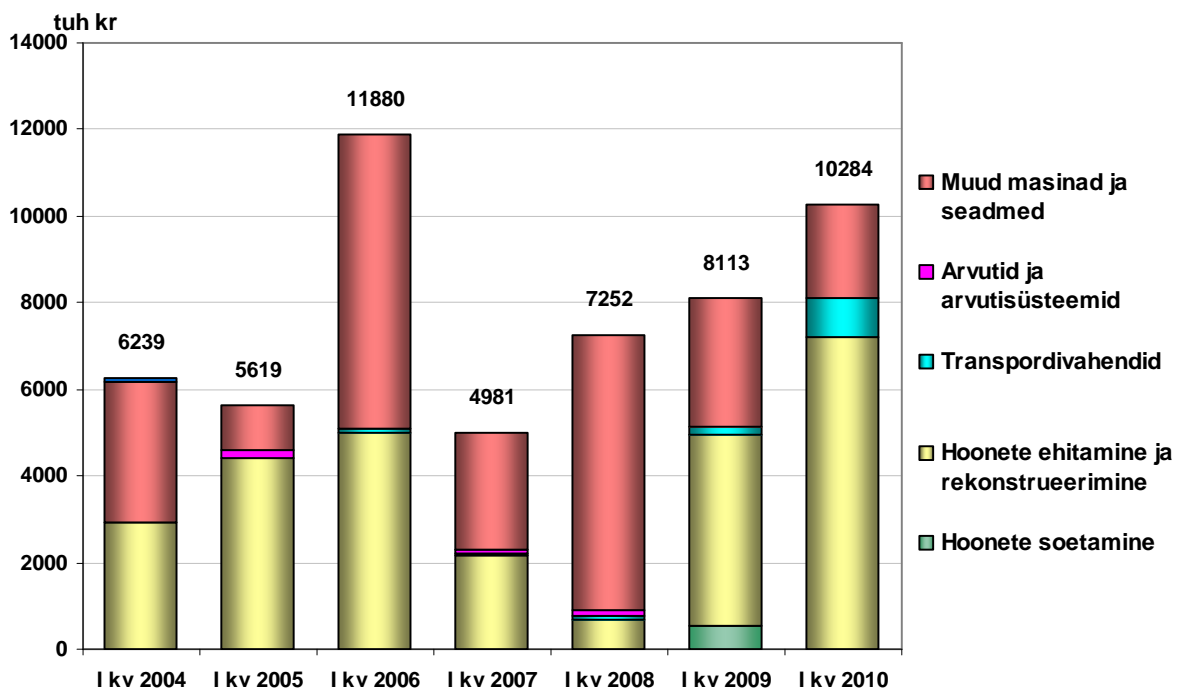
Puu- ja köögiviljasektor investeeris 2010. aasta I kvartalis materiaalsesse põhivarasse 10,3 miljonit krooni, mis on 2,2 miljonit krooni ehk 26,8% rohkem kui 2009. aasta I kvartalis. Kõige rohkem investeeriti 2009. aastal hoonete ehitamisse ja rekonstrueerimisse, kokku 7,2 miljoni krooni väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest ~70%. Masinatesse ja seadmetesse investeeriti 2,2 miljonit krooni (21%) ning

transpordivahenditesse 927 tuhat krooni (9%). Arvutitesse, maasse ning hoonete soetamise 2010. aasta I kvartalis ei investeeritud.

Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenesid 2010. aasta I kvartalis investeeringud hoonete ehitamise ja rekonstrueerimisse (+2,8 miljonit krooni) ning transpordivahenditesse (+784 tuhat krooni), vähenes investeerimine hoonete soetamise (- 533 tuhat krooni) ning masinatesse ja seadmetesse (-838 tuhat krooni).

Investeeringusaktiivsus püsib madal pankade poolt kehtestatud rangete tagatisnõuete tõttu. Samas püsib ettevõtetel soov investeerida, mida tõestab jätkuvalt suur huvi riigi poolt pakutavate toetusmeetmete suhtes.

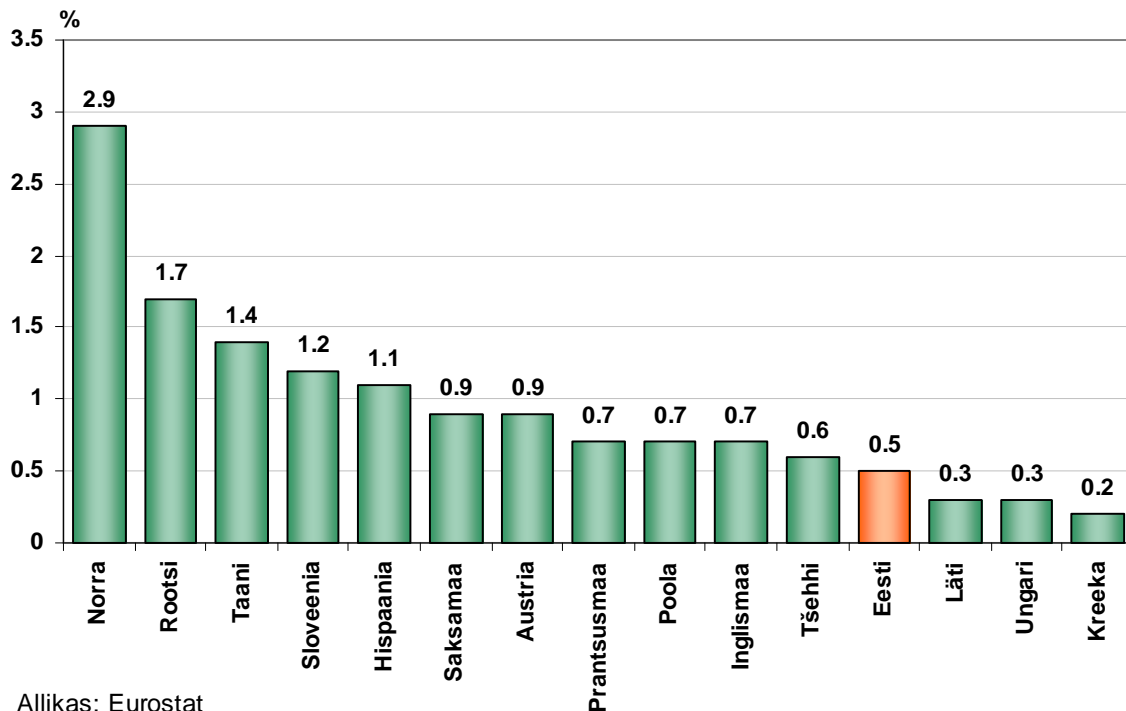
Joonis 10. Puu- ja köögiviljasektori investeeringud materiaalsesse põhivarasse I kv 2004 –I kv 2010



Allikas: ESA

Innovatsioonivõime üks indikaatoreid on ettevõtete kulutused teadus- ja arendustegevusele. Eestis on see näitaja madal. Eestis moodustasid 2007. aastal puu- ja köögiviljasektori kulutused teadus- ja arendustegevusele 0,5% lisandväärtusest, samal ajal arenenud riikides oli see 2-3%. Eestis on teadus- ja arendustegevus peamiselt koondunud teadussektorisse ja tehnoloogilistele arendustegevusele kulutatakse vähe.

Joonis 11. Euroopa riikide puu- ja köögiviljasektori teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus lisandväärtuses 2007. aastal (%)



Allikas: Eurostat

Eesti arengu seisukohalt on oluline tööstusliku tootmise suurendamine. Jätksuutliku majandusarengu alus on konkurentsivõimeline teadmispõhine majandamine. Kuid ettevõtetel ei ole piisavalt jõudu, energiat ja ressursse, et tegeleda teadus- ja arendustööga.

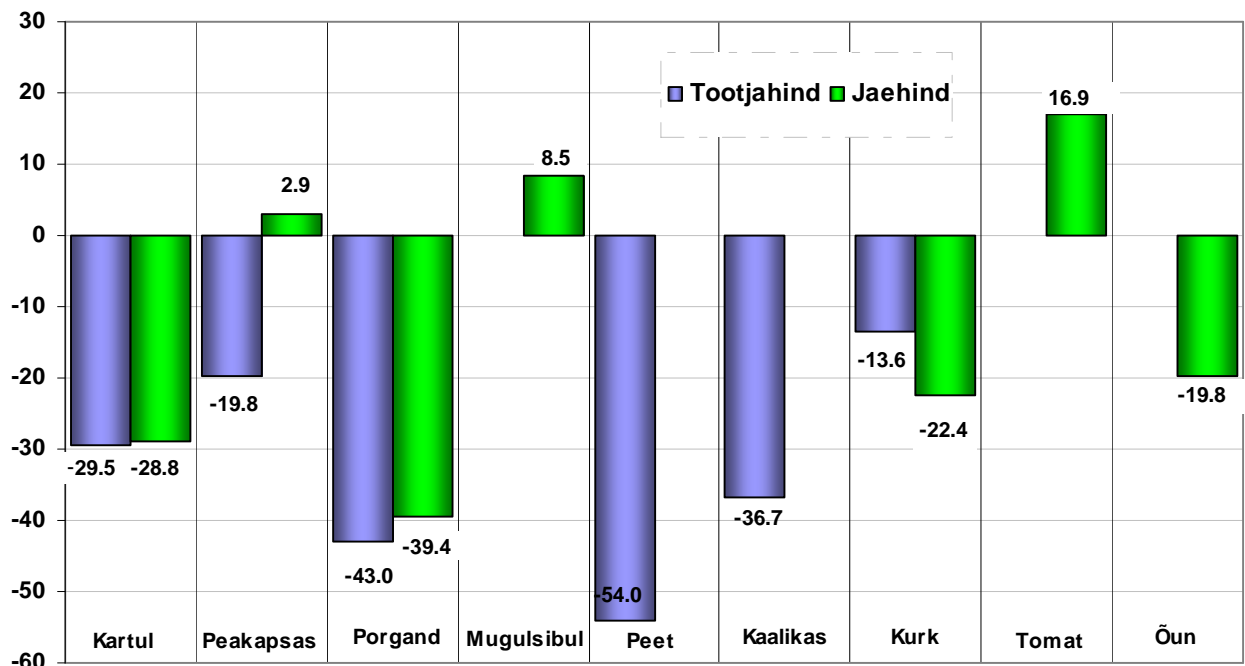
Praegu on üheks teadus- ja arendustegevuse takistavaks teguriks olnud vähene teaduse- ja arendustegevuse alane koostöö teadus- ja ettevõtlussektori vahel. Koostöö ergutamiseks makstakse alates 2010. aastast põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete ja töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alase koostöö tegemise toetust (meede 1.7.1) Eesti maaelu arengukava 2007-2013 alusel Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD).

Toetus on suunatud innovatsiooni ning teadus- ja arendustegevuse soodustamisele, uute kõrge müügi- ja ekspordipotentsiaaliga toodete väljatöötamisele ning toiduainete kvaliteedi tõstmiseks ja tooraine kvaliteedi parandamiseks.

Köögivilja ja kartuli hinnad Eestis

Köögivilja hind on väga kõikuv, sõltudes nii saagist kui ka kõrvalturgudel toimuvast. 2009. aasta hea saagi tulemusel olid puu- ja köögivilja hinnad 2010. aasta I kvartalis oluliselt madalamad eelmise aasta sama perioodiga võrreldes. Lisaks sellele põhjustas hinnalangust ka madal nõudlus ning majandussurutisega kaasnev ostujõu langus. Langesid nii tootja- kui ka jaehinnad.

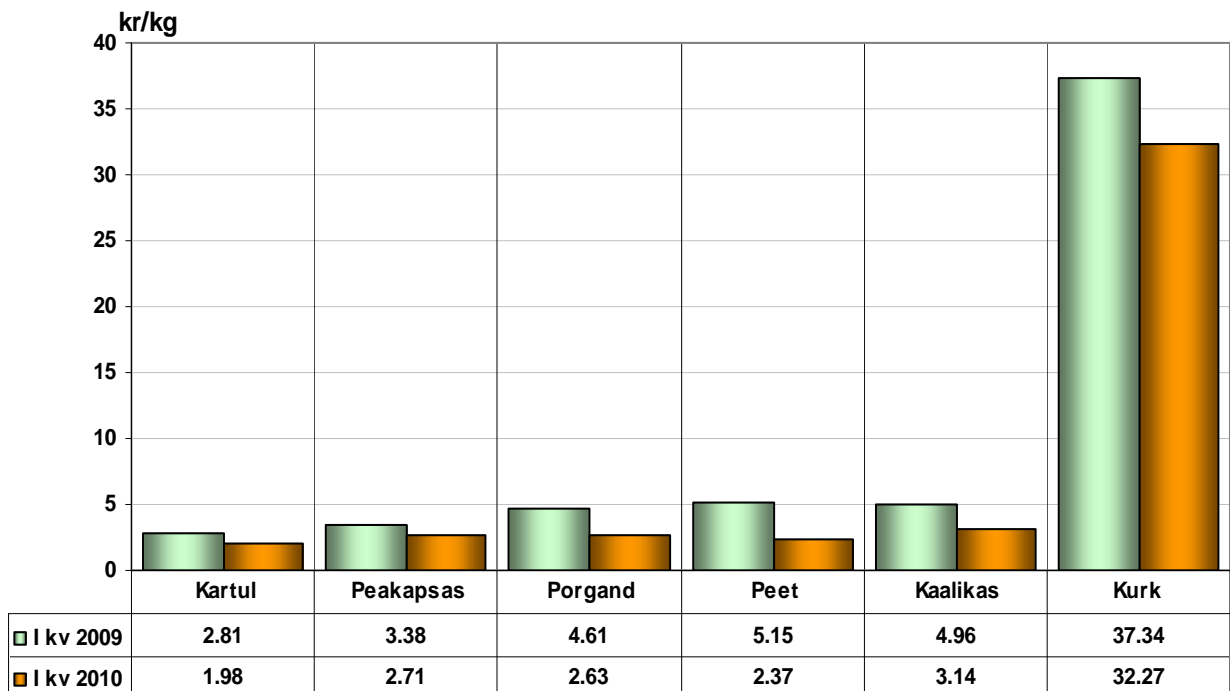
Joonis 12. Puu- ja köögivilja hinna muutus (%) (I kv 2009. aasta =0)



Allikas: EKI

Konjunktuuriinstituudi (EKI) andmetel oli peedi keskmine tootjahind 2010. aasta I kvartalis 2,4 kr/kg, mis oli 54,0% madalam kui eelmisel aastal samal perioodil. Porgandi hind langes samal ajavahemikul 43,0%, kaalikal 36,7%, kartulil 29,5%, peakapsal 19,8% ning kõige vähem odavnes kurk -13,6%.

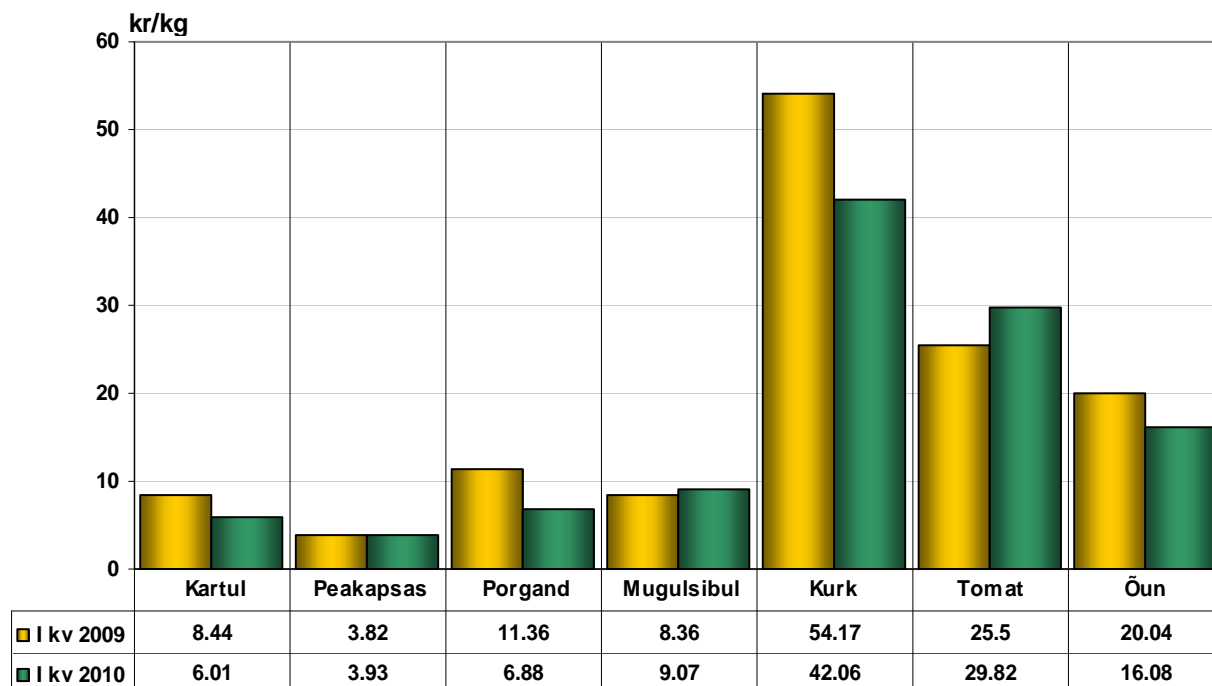
Joonis 13. Kartuli ja köögivilja tootjahinnad (kr/kg)



Allikas: ESA

Jaekaubanduses toimunud hinnalangus oli väiksem. Võrreldes eelneva aasta sama perioodiga odavnes porgand 39,4%, kartul 28,8%, kurk 22,4% ning õun 19,8%. Kallinesid peakapsas (+2,9%), mugulsibul (+8,5%) ning tomat (+16,9%).

Joonis 14. Köögivilja ja kartuli jaehinnad (käibemaksuga)



Allikas: ESA

Köögivilja väliskaubandus

Köögivilja imporditi 2010. aasta kolme esimese kuuga 6,1 tuhat tonni. 2009. aasta hea saagi tulemusel vähenes 2010. aasta I kvartalis köögivilja sisseveo maht 20,2% (-32,1 tonni) võrreldes eelmise aasta sama ajaga. Rahalises väärtuses imporditi 2010. aasta I kvartalis köögivilja 76,9 miljoni krooni eest. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes köögiviljade sisseveo väärtus 1,2% (0,9 miljonit krooni).

Tomatit imporditi 2010. aasta I kvartalis Eestisse 1,8 tuhat tonni ehk 19,7% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Tomati osatähtsus köögivilja impordis oli 29,4%. Suurem osa sisseveetavatest tomatitest toodi sisse Hollandist (42,1%), Hispaaniast (24,8%) ning Prantsusmaalt (14,5%).

Sibulat veeti 2010. aasta kolme esimese kuuga sisse 1,9 tuhat tonni, mis oli 6,1% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Sibulal oli kõige suurem osatähtsus köögivilja impordis (31,2%). Sibulat veeti Eestisse põhiliselt Poolast (37%), Hollandist (27%) ning Lätist (15,3%).

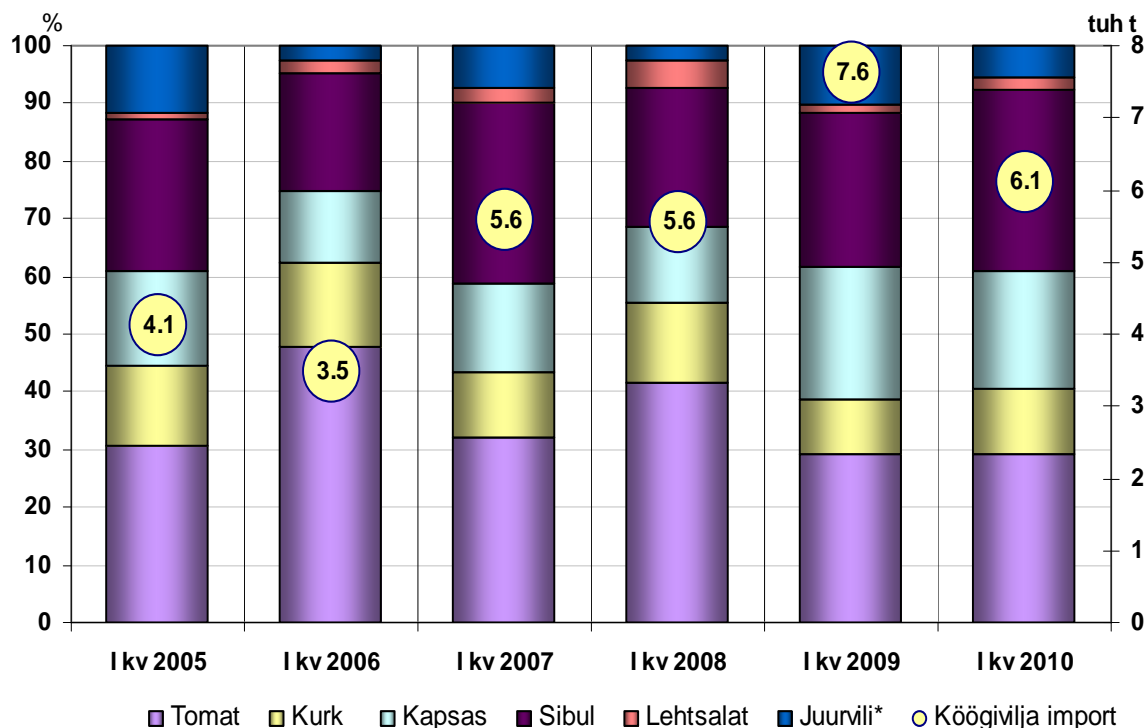
Kurki toodi Eestisse 2010. aasta I kvartalis 672 tonni, mis oli 7,8% vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Kurgi osakaal imporditavas köögiviljas oli 11,1%. Kurki imporditi kõige enam Hispaaniast (57,7%), Lätist (22,1%) ning Hollandist (19,5%).

Kapsast veeti sisse 2010. aasta kolme esimese kuuga 1,3 tuhat tonni ehk 28,2% vähem kui eelmisel aastal sama ajaga. Kapsa osatähtsus imporditavas köögiviljas oli 20,6%. Enamus sisseveetavast kapsast toodi Lätist (63,4%), Poolast (19,8%) ja Hollandist (9,4%).

Lehtsalatit imporditi 2010. aasta kolme kuuga 144,0 tonni ehk 4,6% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Lehtsalati osatähtsus köögivilja impordis oli 2,4%. Enamus lehtsalatist imporditi Hollandist (47,2%) ning Soomest (28,7%).

Juurvilja² imporditi 2010. aasta I kvartalis 329,6 tonni ehk 2,3 korda vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Põhiliselt imporditi neid Lätist (62,3%), Poolast (15,4%) ning Hollandist (15%).

Joonis 15. Köögivilja import (tuh t) ning erinevate köögiviljade osatähtsus koguimpordis (%)

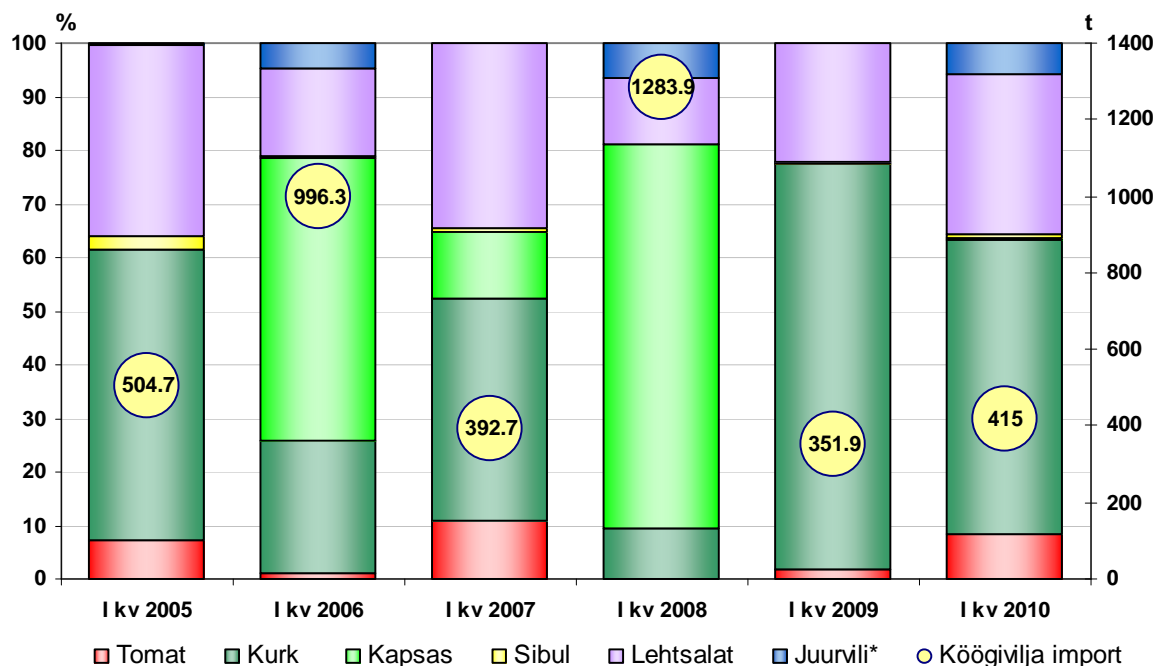


Köögivilja eksporditi 2010. aasta kolme esimese kuuga 415 tonni. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes köögivilja ekspordi maht 17,9%. Rahalises väärtuses veeti 2010. aasta I kvartalis köögivilja välja 11,1 miljoni krooni väärtuses, millest 81,3% olid eesti päritolu. Köögivilja väljaveo rahaline väärtus kasvas 2010. aasta I kvartalis 0,9% ehk 0,1 miljonit krooni võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

Tomatit eksporditi 2010. aasta kolme esimese kuuga 34,4 tonni, mis moodustas 8,3% köögivilja ekspordimahust. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes 2010. aasta I kvartalis tomati väljavedu ~6 korda. Põhilised tomati väljaveo sihtriigid olid Soome (70,9%), Läti (24,7%) ning Leedu (4,4%)

² Porgand, söögipeet, redis jm juurvili

Joonis 16. Köögivilja eksport (t) ning erinevate köögiviljade osatähtsus koguekspordis (%)



*- porgand, söögipeet, redis jm juurviljad

Allikas: ESA, PM

Kurki veeti 2010. aasta I kvartalis Eestist välja 228,9 tonni sh Eesti päritolu 211,5 tonni (92,4%). Kurgi osakaal kogu köögivilja ekspordimahust oli kõige suurem ja moodustas 55,2%. Võrreldes eelmise aastaga vähenes kurgi väljaveo 13,9%. Olulisemad kurgi väljaveo sihtriigid on Leedu (59,6%) ning Läti (38,1%).

2010. aasta I kvartalis moodustas köögivilja ekspordimahust kõige väiksema osa **kapsas** (0,1%), mida veeti välja 300 kilogrammi. Kapsa väljaveo sihtriigiks oli Läti.

Sibulat veeti 2010. aasta esimese kolme kuuga Eestist välja 3,5 tonni, mida oli ~2 korda rohkem kui eelneval aastal. Sibul moodustas köögivilja väljaveost 0,8%. Sibulat eksporditi Läti (77,1%).

Lehtsalatit eksporditi 2010. aasta I kvartalis 123,4 tonni, millest 87% oli Eesti päritolu. Võrreldes eelmise aasta sama perioodiga suurenes lehtsalati väljaveo maht 1,6 korda. Lehtsalati väljaveo moodustas köögivilja ekspordimahust 29,7% ning olulisemad sihtriigid olid Leedu (66,9%) ja Läti (32,7%).

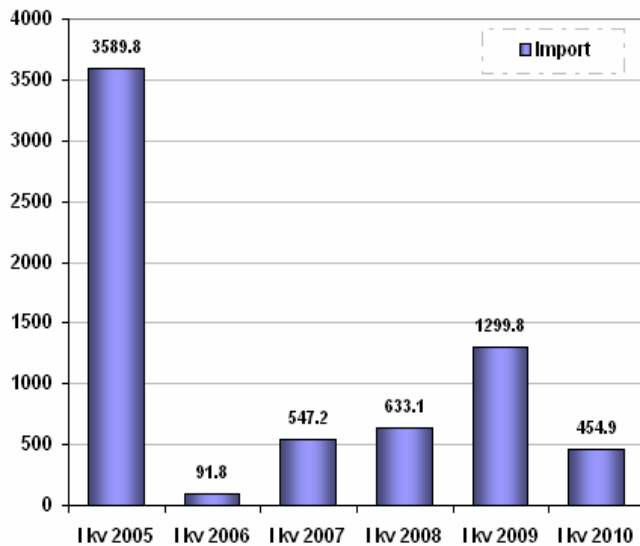
Juurvilja eksporditi 2010. aasta esimese kolme kuuga 24,5 tonni, võrreldes eelmise aasta sama perioodiga üle 60 korra rohkem. Juurvilja ekspordi olulisemad sihtriigid olid Venemaa (81,6%) ning Läti (16,7%).

Kartuli väliskaubandus

2010. aasta I kvartalis **imporditi** kartulit Eestisse 454,9 tonni, mida oli 2,9 korda vähem kui eelmisel aastal samal ajal. Rahalises väärtuses veeti kartulit Eestisse 2,3 miljoni krooni eest.

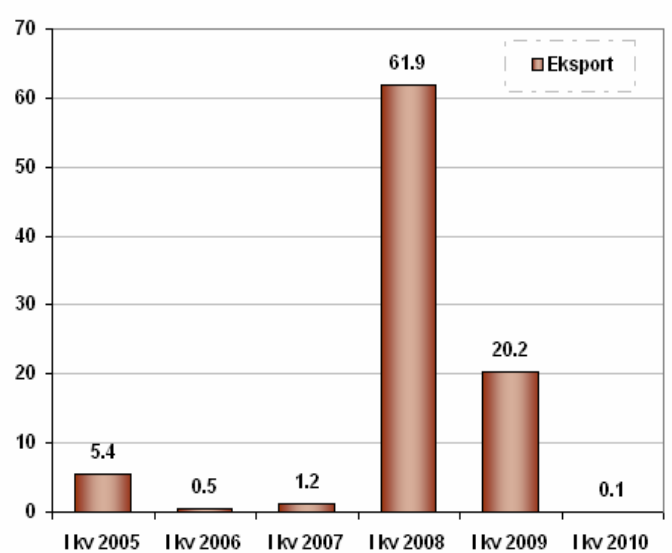
Võrreldes eelneva aastaga on toimunud ka muudatusi ka saatjariikide osas. 2010. aasta I kvartalis toodi suurem osa sisseveetavast kartulist Soomest (47,6%), Leedust (27,3%) ning Lätist (18,1%).

Tabel 17. Kartuli import I kv (2005-2010); tonni



Allikas: ESA; PM

Tabel 18. Kartuli eksport I kv (2005-2010); tonni



Allikas: ESA; PM

Kartulit **eksportiti** 2010. aasta kolme esimese kuuga vaid 100 kilogrammi. Kartuli väljaveo sihtriik oli Soome (100%).